

Tysklandsresan
1921

Tysklandsresan 1921

Ressällskapet tillägnas denna reseskildring

Förord

Bland Torstens alla egna fotoalbum finns också en del liknande alster som åstadkommits av andra. Ett sådant är ett maskinskrivet häfte, illustrerat med fem foton, med titeln Tysklandsresan 1921. Skribenten, ”undertecknad, Sven” är Sven Samuel Olsson, född 1891, son till åkaren Johan Olsson och Ida Lovisa Edberg, i Kvisthamra, Norrtälje. Ressällskapet som reseskildringen är tillägnad är Ida och Frans Leonard Bergström, som under större delen av sitt äktenskap hyrde en lägenhet i Nordströms fastighet, och var nära vänner med familjen Nordström. Svens far Johan och Ida är halvsyskon, därför tilltalas här paret Bergström ”faster” och ”farbror”.

Sven blir extra stationsskrivare och flyttar till Gästrikland 1910. Våren 1912 hamnar han i Helsingborg, där han blivit bekant med Birgit Torbjörnsen, född 1882 och norsk medborgare. Sven blir ordinarie stationsskrivare, och från och med 1913 flyttar de mellan olika järnvägsmetropoler i Småland. I Nässjö blir Sven förste stationsskrivare, och det är där de bor då Tysklandsresan äger rum. Skeppsredaren Frans Leonard är äldst i sällskapet, 58 år, och Sven yngst med sina 30 år.

Utöver de fem foton som föreställer ressällskapet och finns med i häftet, har vi kompletterat med bilder från de souvenirfotohäften som inköptes under resan och som finns i Torstens bibliotek, samt med några andra liknande. Texten har fått en lättare bearbetning för att underlätta läsningen.

ett förflutet ord från mig, där jag en junief-termiddag satt djupt och bekvämt ned-sjunken i farbrors vilstol – och saken var skedd. Vi – faster Ida, farbror Leonard, Birgit och undertecknad, Sven, skulle som alla andra ta oss en liten valutatripp till Tyskland. Checkarna i farbrors kassaskrin ville ha luft. De fick det.

Telefonsamtal med Nässjö, passvisiter hos borgmästaren, köbildning utanför tyska passbyrån i Stockholm, biljetter, mark – PANG!

Söndagen den 10 juli 1921 klev faster och farbror – i fortsättningen för korthetens skull betecknade ”f o f” – ombord på nedgående kontinentaltåget, sov den förstnämnda en god, den andre en dålig sömn och träffade oss andra två vid sitt uppvaknande i Hässleholm. Gott kaffe satte oss genast i humör.

Efter sedvanlig tullvisitation och passavlämnning i Trelleborg embarkerade vi och stack ut till havs i det bästa önskeväder. Om överfarten är intet märkligt att säga, annat än att den var härlig och den inmundigade frukosten god. Det vill säga den stackars gentlemannen på akterdäck, som satte sig i min uppgillrade, trasiga fällstol, beredde ju lite omväxling på akterdäck.

Så skönjdes efter cirka tre timmars färd Rügens kritklippor. Ännu en timme och färjan backade in i Sassnitz Hafens färjeläge. Ida och Birgit skulle utan gepäck passera tullskjulet för att skaffa oss goda platser i tåget. Vi män och familjeslavar kom efter med kappsäckarna. Men Ida hade tagit kappsäcksnycklarna med sig!

Nå, det gick i alla fall galant. Den humoristiske tullmannen påstod visserligen att farbror med all säkerhet hade kappsäcken full med choklad, svensk punsch och alla möjliga förbjudna varor, men lät oss dock med ett gott smil passera. Och nu hade vi sju timmars resa i brännande solsken framför oss. Färden över Rügen var dock omväxlande. Vid Altefähr fick vi en ny färjetur på tjugo minuter, växlade vår första marksedel, började rådbära tyska språket, lapa tyskt öl och så vidare.

Från Stralsund gick färden vidare över tämligen flack terräng. En och annan fåraherde med sin vallhund, och en och annan gåsvakterska med sina gäss livade dock upp landskapets enformighet. Solen brände immerbadd genom det gardinlösa

Sassnitz Hafen.

Berlin, Stettiner Bahnhof.

Berlin, Hotel Habsburger Hof.

Berlin, Potsdamer Platz.

fönstret och jagade stackars farbror från den ena soffan till den andra. Och alla svettades vi. Med gott humör.

Äntligen susade vi genom Berlins förstäder. Det började mörkna. Fem minuter före utsatt tid rullade vi in på Stettiner Bahnhof. Droskbilarna försvann som smör i solsken. En av de vid stationen ymnigt förekommande pojkarna skaffade oss emellertid snart en hästdroska – men du milde en sådan häst! Efter åtskilligt macklande med kusken om priset på en tur till vårt hotell, satte det högt lysande ekipaget i gång. Och sedan lunkade det stackars hästräcket genom, som det tycktes, oändliga gator under en oändlig tid. Hästen ville oavbrutet stanna för att ta sig en tupplur. Men tagelhurran fick honom snart i gång.

Så var vi då slutligen framme vid Habsburger Hof, där rum i förväg var reserverade. En liten pigg yngling ledsagade oss upp. Visst var vi trötta. F o f hade då rest oavbrutet i tjugo timmar. Men icke förty spänstade vi upp oss, sköljde av det värsta resdammet och gav oss ut på vandring genom tysta och mörka gator, där man gärna klämde armbågen fastare till om plånboken. En vänlig och kvinnlig själ upplyste oss slutligen om var vi skulle få mat och musik. Vi befann oss i själva verket i centrum av Berlin, fast vi trodde oss vara i dess utkanter. Potsdamer Platz, Berlins mest trafikerade, låg framför oss.

Mat och musik! Och snart kunde vi försjunka i det behagligt dåsande smältandet av en mör wienerschmaltz. Tröttheten gjorde sig dock snart påmind och vi susade av hemåt i bil. Potsdamer Platz låg då i trolsk belysning. Runt torget brann asfaltsgrytor, som spred ett häxlikt sken över de kompanier av gatuarbetare som i febril brådska hackade upp asfalten för att igjuta ny. Och alltjämt pågick en enorm trafik, ty alla förlusteställen däromkring stängde sina portar vid denna tid. Över det hela spred en kopparblank måne sitt bleka sken. Den natten sov vi ovaggade.

Nästa dag gällde det att först släppa lös den i checker bundna Mammon. Efter ett morgonkaffe med stenhårda bullar styrde vi – naturligtvis i bil – vår kosa till banken. Vi fick en behaglig gråhårs-vaktmästare till hjälp och travade genom komplex-

et, som visst omfattade ett kvarter. Där var enligt vaktmästarens utsago anställda 3 000 personer. Så stoppade vi mynt i våra plånböcker. Hej, vad marken skulle gunga!

Alltså skulle vi först äta en bättre frukost. I hörnet av Unter den Linden och Friedrichstrasse låg en inbjudande restaurant, Kranzler. Jag beställde. I min oskuld trodde jag att "Vorspeisen", som det stod på matsedeln, betydde ungefär svenskt smörgåsbord. Inför våra häpnadsgripna ögon radades där upp en hel del kompositioner: ryska ägg med blåsvart kaviar och så sallader, sallader, sallader. Och alltsammans syrligt. Hur vi i alla fall pressade och tuggade avigt fick vi i alla fall ned det mesta. Men f o f lade en biffstek som lock ovanpå. Min matbeställarauktoritet hade lidit ett svårt avbräck.

Var maten syrlig, så var notan saltad. Jag betalade med svidande hjärta en fabulös summa, men beslöt att för framtiden vara försiktigare. Nu skulle vi emellertid se på stan.

Tack vare en praktisk handbok fick vi rätt så stor valuta av detta strövtåg. Med utgångspunkt från Unter den Linden synade vi utifrån en del offentliga byggnader, gjorde en titt in i Hedwigskyrkan, besåg desslikes domen invändigt. Slottet, som stod under reparation, kunde vi inte få tillträde till, och fick över huvud taget en viss kännedom om det centrala Berlin.

Från Kranzlers balkong hade vi fått syn på Berolina Rundfahrtens stora vagnar och därför beslutat oss för en eftermiddagstur med en dylik. Turen blev härlig. Jag avstår från uppräknings av alla de sevärdheter som färden erbjöd. Vår danske förare var emellertid gemytligheten själv och log hela tiden ett förföriskt, guldplomberat leende. Före utresan hade vi blivit vederbörligen avfotograferade. Vi ser som synes inte alls ledsna ut, se nästa sida. Vi får inte rum på denna.

Kvällen var ägnad åt Wintergarten, Berlins största varieté. Vid vår sena middag lät vi oss förströas av de uppträdandes prestationer. Efter föreställningens slut tog vi en biltur genom Friedrichstrasse med dess syndiga gatuliv och kom, vill jag minnas, i borgerlig tid hem till vårt hotell. Så hade då vår första hela dag i Berlin förlupit efter ett i allo lyckat program. Nästa dag skulle vi ägna åt POTSDAM.

Här har vi porträttet från rundturen.

Berlin, Hedwigskirche.

Berlin, Friedrichstrasse, ecke Unter den Linden.

Berlin, Kgl. Schloss und Lustgarten.

Berlin, Friedrichstrasse mit Café Bauer.

Klockan 10 förmiddagen gungade vi i "luxusauto" - som rundtursföreståndaren med svidande börs måst anskaffa utslutande för vår del, då vi inte rymdes i den stora sällskapsbilen - iväg till Potsdam. Färden var fyra mil lång och särdeles angenäm. Och därefter började slottssynen. Behöver jag nämna att faster var i sitt element? Farbror och jag var mest törstiga. Givetvis följde vi snällt med genom Neues Palais, beundrande vederböriligen dess musselsalar och rokokostilar, varav faster nog har en hel kollektion fotografier att visa.

Efter att ha fått avstå från synen av exkejsarinans sarkofag – det rådde stark köbildning – ställde vi färden till nästa slott, till Sans Souci, Fredrik den stores privatslott. Därifrån – "Äntligen" sa farbror och jag – stack vi iväg till middag (trodde vi, ja!) Men istället måste vi först avsyna Garnisonskyrkan med Fredrik den stores sarkofag.

Från denna var det endast "ett kast" till middagen, som avåts på ett bättre ställe invid ett vattendrag, Wannsee. Efter denna beundrade vi ånyo ett slott, stadsslottet i Potsdam.

Sen åkte vi på båt. En rätt så lång sjötur under uppsluppen stämning. En motorbåt med några gladlynta berlinare gjorde oss sällskap en god bit under utbytande av hälsningar och diverse förfriskningar. Från Wannsee åter i vår bil tillbaka till Berlin.

Programmet för kvällen var ej på förhand uppgjort, men mat skulle vi ju ha och på ett trevligt ställe ville vi komma. Själv föreslog jag för portieren, som i dylika och många andra fall var en utmärkt rådgivare, kafé Vaterland. "Ach, nein", det gick inte alls för sig. Nå, än National då? "Var jag ensam?" Nej, det var jag nu inte. Och då gick det naturligtvis inte alls för sig det heller. National är den demimondäna världens mötesplats.

Och så beslöt vi oss för ett trevligt och anständigt ställe som hette Faun, som också visade sig vara en högst förtjusande lokal, med dansuppträdanden i salens mitt, smidigt och elegant. Och sång av någon kafébaryton. Maten – kanske jag talar för mycket om mat? – var utmärkt. Gåsen smälte i munnen, som ju den banala men träffande frasen heter. Vår andra utomordentligt lyckade dag var slut.

Potsdam, das neue Palais.

Potsdam, Schloss Sanssouci, Gartenseite.

Potsdam, Schloss Sanssouci.

Potsdam, Stadtschloss vom Lustgarten.

Tredje dagens morgon lyckades vi söla bort fullständigt. Ursprungligen hade vi denna dag tänkt fortsätta till Dresden, men faster Idas lidelsefulla kärlek till Berlin ändrade om resplanen. Dagens program skulle därför omfatta besök i Wertheims, åkning på underjordisk järnväg, besök i Zoologischer Garten, biopalatset Ufa och Ispalatset. Och detta program genomfördes så när som på Ufa.

Och så gick vi till Wertheims. Trasslade in oss i dess labyrinter, tappade bort Birgit och köpte allt som allt – en särk, ett par strumpor och halsdukar för "flire år" framåt. Klockan började nu lida, varför vi måste fnatta på. Med Untergrund susade vi iväg ut till Zoo, där vi tog oss en rundtur, drack kaffe serverat i badkar, det vill säga kaffet blev ju odruckat, matade de små pippiarna med tårtor – sickna tårtor – (farbror ville visst att de skulle bada i kaffet också), tog oss en titt på akvariet med dess fiskar och krokodiler och åt slutligen en slät men välmenad middag på huvudrestauranten.

Ufa var stängt. Som vanligt när programmet på någon punkt sprack och vi måste tänka, satte vi oss i bil, och hamnade åter i Berlins centrum. Vid slottet fick vi påhäng i form av ett par pojkar, som varit krigsbarn i Danmark och som tydligen ville att vi skulle adoptera dem. Vi irrade nu omkring vid slottet, kom upp till Alexanderplatz och in i Berlins saluhallar – och så blev det bil igen, denna gång med Ispalatset till mål.

Efter biljettköpet återstod emellertid en stund till föreställningens början. Något skoj skulle vi ha, alltså anträdde vi en bilomnibuss, ett fortskaffningsmedel som vi förut inte försökt. Och naturligtvis skulle vi åka på taket. Men hade färjeöverfarten varit lugn, så fick vi nu igen sjögången. Det höll på att gå alldeles galet för Birgit, ty bilen krängde som ett skepp i storm. Och när den rullade fram över stenläggning istället för asfalt, gällde det att hålla gadden rätt i mun och inte mellan tänderna. Det nöjet fick vi därför fort nog avstå från. Nej, tacka visste vi "luxusauto". I en sådan susade vi också tillbaka till Ispalatset. Där framfördes på arenans konstgjorda is en pantomim. Samtliga uppträdande var skodda med skridskor, som enbart ur sportslig synpunkt var stilfull att se. Jag tror att detta kvällsnöje var det som bäst tilltalade farbror.

Berlin, Zoologischer Garten, Hauptportal.

Berlin, Ausstellungshallen am Zoologischer Garten.

Berlin, Untergrundbahnhof Wittenbergplatz.

Berlin, Anhalter Bahnhof.

Dresden, Prager Strasse.

Dresden, Grossen Garten.

Dresden, Kunstakademie.

Dresden, Rathaus.

Eftersom vi till vår sena middag hade, vår vana trogen, begärt svenskt smörgåsbord, var vaktmästaren på det klara med vår nationalitet, vilket han tydligtvis rapporterat, ty en genuin svensk hovmästartyp uppenbarade sig vid vårt bord och meddelade att det efter föreställningens slut gavs tillfälle till glad och otvungen samvaro i en svensk bar på nedre botten. Givetvis trillade vi dit in. Och där gick för all del rätt gemytligt till. Kapellmästaren klev omkring med sin fiol bland publiken och spelade på begäran, därav en del svenska bitar. "Du gamla, du fria" sjöngs unisont och berlinerflickorna, som satt avvaktande vid ett särskilt bord, såg tillgängliga och inte alls ledsamma ut. Farbror har ett par blyxtkarikatyrer av dem.

Så var vår tredje dag i Berlin till ända och befunnen god. Nu hade emellertid farbror gett sig katten på att vi skulle fortsätta till Dresden. Och faster måste äntligen slita sig från sitt älskade Berlin. Men nog sved det. Och sedan plånboken lättats på en förfärlig massa mark vid hotelluppgörelsen klev vi vid Anhalter Bahnhof på snälltåget till Dresden.

Den välvillige bäraren hade placerat oss i en kupé där vi genast möttes av från rundturen i Berlin och Potsdam bekanta svenska anleten. Resan förflöt därför under angenämt samspråk. Efter en tur på något över tre timmar var vi framme. I Dresden tog vi in på ett hotell "för mindre höga anspråk" – Hotell Winzer vid Prager Strasse 5. Dubbelrum fanns inte att få, men portieren förklarade schäslongbäddens njutningar som utsökta. Inför våra tvivlande och besvikna miner veknade han emellertid och lät flytta in andra rättfällesängar som, frånsett en gnisslande musik vid varje vändning man gjorde, dock var liggbara.

Och så till Dresden. Våra höga vanor trogna tog vi omedelbart en rundtur genom stadens centralare delar och Stora trädgården. I den lagom varma eftermiddagssolen var färden förtjusande och staden trevlig och nätt att se på. "Men, se inte var det Berlin". Därvidlag ville faster inte höra några jämförelser. Kvällen fördrevs på Hotell Belvederes cabaret. Och så sjönk vi ned på våra gnisslande sängbottnar.

Påföljande dag, lördag, och alltså den sjunde efter avresan från Norrtälje, var avsedd till museibesök och dylikt. Sålunda "gjorde" vi först Dres-

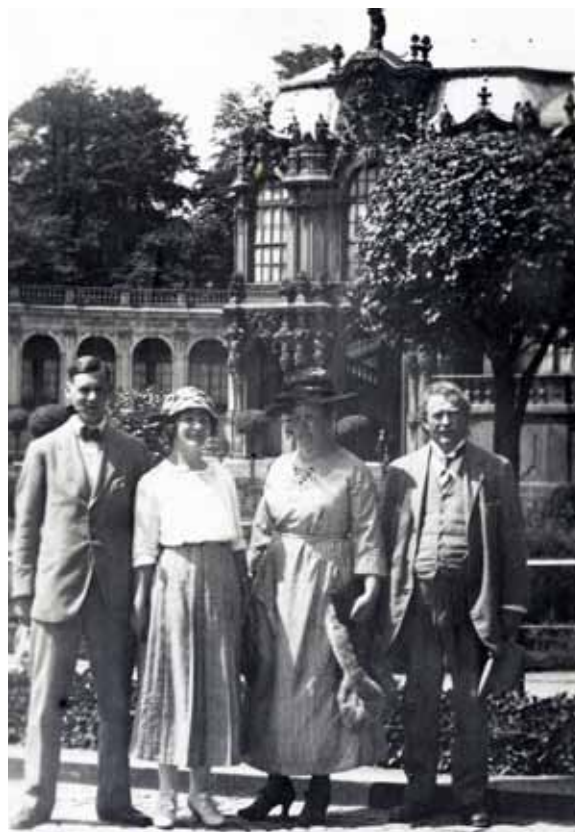
dens världsberömda tavelgalleri. Farbror knegade snällt med en stund men övergav oss slutligen och pustade. Efter vederbörligt och andaktsfullt beskådande av de uthängda tavlorna – ett något vanvördigt uttryck – sist men inte minst Rafaels sextinska madonna, som disponerade ett enkelrum för egen del och där man måste röra sig viskande och på tå, kom vi åter ut i solljuset. Vi föll omedelbart offer för en ”avtagare”, och här intill ser ni resultatet av hans konst.

Från tavelgalleriet till frukosten med dess bräckta skinka och ägg. Efter den första grundlägg-frukosten på Kranzler hade jag blivit försiktigare i valet av födoämnen. Man lär. Ännu var dock dagen inte slut. Rådhuset återstod på programmet. Vi fasade dock i andanom för alla de trappsteg vi måste ta för att komma upp i dess 102 meter höga torn. Och så i denna fenomenala hetta. Men – där fanns hiss. Utsikten var grann. Och de alltid metodiska tyskarna hade fällt in mässingsplattor i stenbalustradens kant samt försett dessa plattor med streck, som utpekade alla synliga sevärda föremål och angav avstånden. En främling kunde alltså lätt orientera sig.

Därefter ställdes färdens till rådhusets inre. Efter ett planlöst kringirrande, till vilket jag och den starka värmen främst bar skulden, och sedan vi ”kört på” varenda tvättmadam och vaktmästare, fann vi äntligen en förare och fick oss en titt på grannlåten. Men sedan var vi också belåtna med tittning för den dagen.

Faster hade emellertid fattat ett orubbligt beslut att ta med sig en sextinsk madonna och den skulle köpas i Dresden. Efter fruktlösa försök från min sida att i denna den sextinska madonnans speciella stad komma över en lämplig och transportabel reproduktion, startade faster Ida och Birgit en egen expedition i samma syfte – men farbror och jag stack av och drack isvatten för att släcka vår ohyggliga törst. Termometern visade 34 grader i skuggan. Puh...

Vi fantiserade om motorbåtsfärder på Norrtäljefjärdens svalare vatten och Hattisundens fiskrika vikar. Nu fick vi istället en tur på Elbes grumliga dikesvatten. Med hjulbåt startade vi på eftermiddagen uppefter floden. Dess stränder kantades av badande människor av alla åldrar och kön.

Utanför Dresdens tavelgalleri.

Dresden, Elbe.

Pillnitz.

Inte ens vår gamla hjulbåt lämnades i fred utan fick finna sig i att de badande klängde sig fast vid hjulhusets utsprång och släpade med långa stycken.

Vi steg av i Pillnitz. Jag törstade efter ett bad, gjorde ärliga försök först att få låna baddräkt på restauranten, och när detta var omöjligt (en sådan åtrå jag hade efter servitösens förkläde just då!), att ändå krypa i de leriga böljorna, men måste med svidande hjärta avstå. Det var stört omöjligt att komma osedd i, och de lövruskar jag repade för att skyla mina behag var tyvärr alltför genomskinliga.

Nåväl, bordets njutningar återstod. Vi beställde middag bestående av uppskuret med smör och bröd, tomatsoppa som kostade sju öre, ”rumpstek”, som vi inte visste vad det var men nu ville veta, och någon dessert. Maten var inte illa – men vilka portioner! De gav åtminstone inte vittnesbörd om att landet tämligen nyligen varit satt på den skarpaste ransonering. Det var oss också omöjligt att förtära allt. Vi gjorde visst servitösen riktigt ledsen. Rumpsteken befanns vara vanlig biff.

Om återfärden i månskenet är intet att förtälja annat än att vi givetvis ånyo träffade svenskar som förut varit i vårt sällskap. Världen är liten.

Påföljande dag – den åttonde i ordningen – skulle vi enligt uppgjord plan ägna åt en utfärd i Sachsiska Schweiz. Men faster hade fått i sitt bestämda huvud att vi först skulle se Grünes Gewölbe med dess skatter, och dessutom den stora idrottsfesten som denna dag gick av stapeln i staden. Och därvid blev det. Att skildra alla skatter i Grünes Gewölbe mäktar inte min skrivmaskin – den hackar som synes alldeles tillräckligt ändå – men faster har en tryckt beskrivning däröver, som jag i ett svagt ögonblick inköpte. Läs den, den som orkar.

Idrottsföreningarnas defilering var imponerande och här och där rätt skämtsam. När den var slut hade farbror lovat bjuda på bilfärd genom Sachsiska Schweiz. Hej, va’ de’ högg. En trevlig bil med dito stadgad chaufför anskaffades. Den användes visserligen i beställningsögonblicket som utsiktspunkt för bekikande av festtåget och var fullständigt dränkt i människor, varför chauffören, som väl antog att det var fråga om någon vanlig struntkörning, frankt svarade att bilen var uppta-

gen. Men förvärvets demon kom dock mannen att för försiktighets skull fråga varthän färden gällde. Och när detta blev klart för honom ska jag säga att bilen blev ledig i en handvändning.

Festtåget, som bestod av 30 000 personer, hade vid detta laget hunnit förbi i det allra närmaste, varför vi kunde starta nästan omedelbart. Vid en gatukrök ett stycke längre bort hade samlats en massa hästdroskor, som likaledes tjänstgjorde som åskådarläktare. Vår man ville pressa sig igenom blockaden, vilket med en obetydligt god vilja från kuskarnas sida väl och lätt låtit sig göra. Men se det gick inte alls. Där blev kakalorum av värsta slag. Nog har jag en flödande talgåva men i jämförelse med den som här utvecklades bleknar den av till en färglös och obetydlig blomma. Och gentemot den avgjorda övermakten kunde inte ens vår värtalige chaufför påräkna någon seger, utan måste anträda återtåget och köra en annan väg. Vi följdes med näsduksviftningar från åskådarna, som liksom vi intresserade och roade hade följt skärmytslingen.

Nu låg emellertid vägen fri, en härlig hård och jämn väg. Utflykten gällde som nämnts Sachsiska Schweiz och då främst dess väl mest egendommiga bergformation, Basteiklipporna. Vägen skruvade sig uppför västra Elbestanden från Dresden räknat. Panoramat blev vidare. Vi njöt som bäst av utsikten och blossade behagligt på våra cigaretter – det vill säga det sista gäller ju endast farbror och mig – då, PANG, bilen punkterade. Hjulet, eller kanske rättare ringen, blev emellertid fort nog utbytt. Men även en av de andra ringarna visade betänkliga avsikter att lossa på linningen, varför den måste provisoriskt förstärkas med en rem, då någon ytterligare reservring inte medfördes. Det var den intensiva solhettan som gjorde ringarna så där upproriska.

Vi fortsatte färden i ett något mildrat tempo och anlände lyckligt och väl till Bastei. Där klev vi ur bilen och fortsatte till fots ut till klipporna. Därifrån erbjöd sig en bedårande utsikt. Den högsta klippan reste sig 195 meter över Elbes yta och så gott som lodrätt upp från flodstranden. Dess plåtå var inhägnad med ett järnstaket. Lutad mot detta, som var anbringat alldeles ute i plåtåns kant, kunde man bekvämt spotta ned i Elbe, det vill säga den som hade nerver att ta plats så där omedelbart

vid avgrundens rand. Runt omkring reste sig sandstensklippornas egendomliga obeliskliknande formationer.

Kringklättrandet var ansträngande. Naturligtvis gick vi även fel och började nedstigningen åt galet håll. Lyckligtvis upptäckte vi vårt misstag någorlunda i tid men fick dock ett extra påbröd i strapatserna. Ursprungligen hade det varit meningen att endast bese Bastei och därifrån återvända till Dresden samma dag. På chaufförens förslag tog vi emellertid hemvägen över Schandau, en liten stad och badort längre bort, varigenom vi även skulle få oss en vy på Lilienstein och Königstein. Lilienstein är en högplatå som reser sig över 200 meter direkt upp från slätten, Königstein likaså, vid staden med samma namn. Det sistnämnda berget dessutom med ett befäst slott på sin topp.

Från Bastei ringlade sig vägen i serpentiner ned mot Schandau, till största delen invid avgrunder, där endast vårt förtroende för den säkre och pålitlige chauffören gav oss möjlighet att njuta av den vida och hänförande utsikten. Vi susade genom Schandau och var över på den motsatta Elbestanden. Vi styrde alltså nu åter kosan mot Dresden.

Under en god del av den återstående färden hade vi full utsikt över det imponerande Lilienstein med sin obelisk, och fick på avstånd skärsåda det från alla sidor. Königstein passerades men där fick vi nästan vrida nackarna ur led för att från bilen kunna få oss en titt på örnästet. Där finns alltså en garnison, om än fåtalig. Det var alltså ingen ruin.

För alltså ökad maskin passerade vi genom Pirna, Sachsiska Schweiz största stad, Lilienstein och Königstein förvann i fjärran och strax före klockan sju var vi åter vid vårt hotell. En obeskrivligt trevlig tur. Tack, farbror!

Efter att i rykande ränn ha betalt hotellräkningen fortsatte vi i samma bil till stationen och avreste klockan 19.20 med snälltåg till Berlin. Färdstaden drog en belåten suck då vi efter ett par tre timmars resa åter trampade Berlins asfalt under våra fötter. Vi tog även denna gång in på Habsburger Hof, superade och knöt oss. Denna gången hade vi fått ett verkligt elegant och trevligt rum med badrum. Vi levde som furstar.

Basteibrücke.

Schandau.

Elbtal, Grosser Winterberg vom Lilienstein.

Königstein mit Festung.

Nu återstod tre dagar – måndag, tisdag, onsdag – den sista dock endast användbar som hemresedag. Vår ursprungliga stolta resplan hade haft följande skisserade utseende: Norrtälje – Berlin – Dresden – Sachsiska Schweiz – Wiesbaden med utflykt på Rhen – Hamburg – hem. Som av reseskildringen redan framgått hade Wiesbaden med Rhen redan måste slopas ur programmet. Återstod alltså Hamburg. Och dit hade vi därför beslutat oss att avresa måndagens afton. Måndagen i övrigt begagnade vi till ytterligare orientering i Berlin. Först fyllde vi dock på kassan men, som det sedan visade sig, alldeles för lite. Mera härom sedan.

Efter besöket i Mammontemplet antrade vi en bil och åkte till Victoriaparken, varifrån vi fick en vidsträckt utsikt över staden. Sedan vi sett oss mätta på denna tillgodosåg vi även magens krav. Och när detta var gjort nedlät vi oss för första gången i Berlin att åka något så prosaiskt som spårvagn. Men, egendomligt nog för oss bortskämda bilister, gick även det för sig. Men nog var det för en svensk lite egendomligt att se spårvagnskonduktören ta emot dricks.

Så irrade vi ånyo omkring i det centrala Berlin, besåg rosenträdgården i Tiergarten och fördrev tiden så nätt som möjligt. Bland annat genom att låta en "avtagare" fördärva vårt utseende på följande sätt:

Och så avreste vi från den glada staden med ett aftonsnälltåg som utgick från Lehrter Bahnhof, den tredje i ordningen som vi begagnade. Farväl Berlin, vem vet om vi dig återser. Fast nog skulle det vara roligt. På tåget till Hamburg intog vi i restaurationsvagnen vår hittills bästa och välsmakande middag under resan. Resan var sval och behaglig. Vi såg på avstånd masterna vid Nauens världsbekanta radiostation, men i övrigt bjöd resan på intet som helst sevärt. Vid halv tolvtiden var vi framme i Hamburg.

Rum var beställt per telegraf på Deutsches Haus. Detta var beläget omedelbart intill stationen men icke förty tog vi en droska, då detta förhållande var oss obekant. För en färd på ungefär två minuter debiterade oss kusken 17 mark. Bara betala och se glad ut.

Det fanns verkligen rum ehuru med schäslongbäddar. Det upplystes emellertid att det rādde stark rumsbrist, något som jag för övrigt fick konstaterat, och alltså inga utsikter till bättre rum förefanns den kvällen. Näja, det gjorde ju inte så mycket för två nätter. Men priserna var svindlande. Då vi för furstliga rum på ett första klassens hotell som Habsburger Hof betalat högst 100 mark, begärdes på detta andra klassens hotell – därmed inte sagt att det var ett dåligt sådant – 135 mark och då ändock med schäslongbädd. Jag uttryckte också för portieren mitt synnerliga misshag häröver och fick verkligen priset nedslaget till 100 mark per rum. Men "det skulle vara oss emellan". Jo, för all del, det hade jag givetvis ingenting emot.

Påföljande dag, efter en för farbrors vidkommande sömnlös natt, började vi med en rundtur efter samma mönster som i Berlin. Rundtursföretaget hette här Hammonia. Även här blev vi för-
evigade.

Färden gick runt Alstern förbi alla de rika skeppsredarnas villor, den ena mera magnifik än den andra. Jo, skeppsredare, di har'et bra, di. Så åkte vi genom staden ned till S:t Pauli brygga, åt frukost och fortsatte sedan färden med en liten ångbåt genom hamnen, en onekligen högentressant tur, i främsta rummet då för vår skeppsredare. Och i den glödande solhettan var de friska fläktarna från Elbe särskilt välkomna. Före avresan hade vi även här blivit avfotograferade. Fastän vi nätt och

Ovan: På rundtur med Hammonia. Till höger: Rundtur i Hamburgs hamn med ångbåt.

jämt kom med på plåten. Det vill säga jag höll mig naturligtvis som vanligt framme. Se bilden:

Vår färdledare, som måtte ha fattat tycke för oss svenskar, följde efter färdens slut med oss och förevisade Elbetunneln, ett ingenjörskonstens underverk 28 meter under flodytan. Hissar ledde ned i det djupa schaktet dels enbart för fotgängare och dels – större – för fordon. Vi åkte med det först nämnda slaget ned och med det andra upp. Vår ciceron berättade att han varit med i världskriget under alla fem åren men undgått andra blesyrer än en avbiten led på ett finger. Han hade råkat få fingret mellan en svartings vassa tänder. Själv hade han före kriget varit kapten eller styrman men genom kriget dels förlorat alla sina besparingar, dels ock blivit utan anställning och måste nu tjäna sitt bröd på detta sätt. Nå, han fick bra drickspengar, så bra att han vid avskedet utropade: "Svenskarna har alltid varit våra bästa gäster".

För att få ytterligare svalka tog vi båt ut till Blankensee, en av Hamburgs utflyktsorter. Elbes stränder var kantade med badande, på somliga ställen tjockt som i en myrstack. Själva hade vi fått

plats intill båtens brännheta skorsten. Istället för svalka fick vi oss en bastu. Färden till Blankensee tog längre tid än beräknat och som dagen var vår sista i Tyskland, skulle vi göra en del inköp. Vi hade därför ingen tid att förlora där ute, men jag åträdde med vild lust ett bad i Elbes böljor. Hade jag inte fått min vilja fram vid Pillnitz, så nog skulle det ske nu. Här, där stranden var öppen så långt man såg och full med restauranter, var det dock ännu mera omöjligt att komma i utan baddräkt än i Pillnitz. Men jag stack iväg till badhuset där jag hoppades få hyra baddräkt.

Badhuset befanns äga sex hytter. Och badande i samma situation som jag stod i kö. Jag försökte muta gubben som förestod det hela, men det visade sig för första gången i Tyskland omöjligt. Jag brann av nervositet, ty sällskapet väntade med otålighet, men hur det nu var lyckades jag till sist, sedan jag förgäves attackerat andra badande med begäran att få låna deras våta baddräkter, att beveka den bistre gubben till att upplåta mig en hytt. Badet var efter dessa mödor dubbelt njutningsrikt.

Nu åkte vi åter med båt till staden, betydligt uttröttade efter denna friluftsdag. Innan affärerna stängde lyckades vi också verkligen göra ett inköp – men sedan var resten förkylt. Vi stegade därför av till Alsterpaviljongen för att äta middag. Kyparen meddelade dock att ”riktig” dinner ej serverades utan endast biff eller dylikt. Då vi var i behov av en ”riktig” middag ville vi därför inte reflektera på biffen. Kyparen kom emellertid underfund med att vi var svenskar och blev alldeles ifrån sig av glädje ty, berättade han, han var själv från Småland men hade varit så många år utomlands att hans språk blivit mesopotamiska. Nu hjälpte han oss till rätta och rekommenderade en restaurant Möller mitt emot Alsterpaviljongen. Och den rekommenderar vi också. En lugn och förnäm lokal, en betjäning som vaktade på ens minsta vink, en mat som för gudar – och så utsikt över Alsterns vatten. Det blev vår avskedsmiddag från Tyskland för denna gången. Notan var förnäm den också.

Så traskade vi av hem till vårt hotell. Där hade jag begärt ett par lugnare rum. Nog hade vi fått andra rum, men inte var de precis lugnare. Och själv var jag heller inte lugn. Pengarna räckte inte till. Bankerna var stängda när vi återkom från hamnfärden. Nästa morgon gick tåget klockan 8.20 förmiddag innan de öppnades och där stod vi med ett par tusen mark i kontanter. Farbrors feta resekreditiv var i denna situation till ingen nytta. Nå, det var nog mitt fel. Och jag räknade och räknade, försökte pracka på portieren av våra checker, men allt förgäves. Det räckte absolut inte. Jag kojade med värkande huvud och full av självförakt.

Det klarade sig emellertid fastän nätt och jämt. Och i sista sekunden, sedan vi gått och letat efter varandra i den stora banhallen och jag nästan var färdig att ensam ge mig iväg för att inte mankera

tjänsten, kom vi ombord på tåget. Men då var alla platser upptagna. Och jag måste muta knorren för att vi skulle få sitta i första klass. Beklagligtvis byttes han av i Lübeck redan, den nästa som jag mutade klev av i Rostock och sedan tyckte vi inte att det längre var någon idé med detta mutande utan flyttade över till en annan vagn, som tyvärr kopplades av i Stralsund. På tåget från Berlin var det ännu sämre om utrymmet men faster, som är en käck och företagsam kvinna, lade beslag på konduktörens tjänstekupé och fick på så vis sitt-plats. Vi övriga hängde oss upp efter väggarna så gott vi förmådde.

Äntligen var vi i Sassnitz. Som en avskedshälsning från Tyskland fick farbror en kolbit i ögat. Det var pricken över i. Som väl var lyckades han få den bort ombord på färjan, annars hade den dagen varit förstörd. Efter ett evigt rännande inne i det kokheta plåtskjulet i Sassnitz var vi dock ombord på färjan och kunde dra en befrielsens suck. Och så trampade vi ånyo svensk botten och fick svensk mat – och betala svenska priser. Överfarten var vindlös. Havet låg som en spegel. Från Trelleborg till Malmö var färden kort. Där skildes vi. Och framåt femtiden kunde Birgit och jag äntligen krypa till sängs, dödströtta till kropp och själ. Klockan nio förmiddag samma dag intog jag min kontorsstol.

Det torde hos oss alla inte råda mer än en mening om resan. Den hade varit utomordentligt lyckad. Och alldeles lagom lång. Mycket fick vi se och mera hade vi ej orkat med. Humöret var hela tiden uppe. Inga moln fördunklade vår himmel. Denna lilla skildring kan givetvis inte vara helt uttömmande. Men som stöd för minnet då det gäller att rekonstruera våra upplevelser, kan den måhända duga. Och den kan ju alltid vara ett litet minne från vår gemensamma Tysklandsresa anno 1921. Om överseende med framställningens brister och maskinskrivningens ideliga felhugg – Då inte så gott - ber Sven

Sven Olsson

Torsten Nordströms museum

Färghandlaren Torsten Nordström föddes 1892 i Norrtälje. Hans stora passion i livet var att samla. Han samlade allt från porslin och konstföremål till teaterbiljetter och knappar. Han samlade mynt och böcker, kopparkärl och sidenschalar. Inte nog med att bostaden fylldes av föremål - på vinden ordnade Torsten en utställning med föremål arrangerade i grupper och teman. Han älskade att visa samlingarna för sina gäster och för sin stora vänskrets. Torstens stora passion var teater och film, och ofta sågs skådespelare och artister i hans gästfria hem.

Torsten själv var mycket blygsam då han berättade om sitt samlande. Han sa ofta att han samlade sådant som andra inte intresserade sig för. Men idag inser vi att Torsten med tiden skaffat sig mycket stora kunskaper om sina föremål, och att han samlat med en verklig kännarblick.

Då Torsten Nordström avled hösten 1951 hade han i sitt testamente uttryckt viljan att en stiftelse skulle bildas som skulle förvalta all hans kvarlåtenskap: "Stiftelsen skall ha till syftemål att vårda, bibehålla och nyttiggöra mina samlingar, om möjligt i museums form."

Redan som ung hade Torsten sagt att: "Min dröm är att få ordna ett litet museum för att visa vad en vanlig samlare kan åstadkomma."

Det skulle dock dröja flera år efter Torsten Nordströms död innan det blev möjligt att hålla regelbundna visningar i färghandlarens övermöblerade våning. Numera hålls guidade visningar i bostaden två gånger i veckan under sommaren och dessutom sker visningar för bokade grupper i mån av tid under övriga delar av året.

Torsten Nordströms hem och samlingar förvaltas av Axel, Julia och Torsten Nordströms stiftelse med representanter för Roslagens fornminnes- och hembygdsförening och Norrtälje kommun.